

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

תשלומין לקרבנות הרגל

(ט' א') **משנה:** מי שלא חג (שלא הביא חגיגתו) ביו"ט הראשון של חג, חוגג את כל הרגל, ויו"ט האחרון של חג (מותר להביא אף בשמיני עצרת). עבר הרגל ולא חג, אינו חייב באחריותו. על זה נאמר,¹ "מִעֲנֹת לֹא יוּכַל לְתַקַּן וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהַמְנוֹת".

(המשך **משנה:**) רבי שמעון בן מנסיא אומר: איזהו מעוות שאינו יכול להתקן? זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר. אם תאמר בגונב וגוזל, יכול הוא להחזירו ויתקן. רבי שמעון בן יוחי אומר: אין קורין מעוות, אלא למי שהיה מתקן בתחילה ונתעוות. ואי זה? זה תלמיד חכם הפורש מן התורה.

מנהגי מילי? אמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל: נאמר עצרת בשביעי של פסח, ונאמר עצרת בשמיני של חג, מה להלן לתשלומין אף כאן לתשלומין.

(ומברר) ומאי תשלומין (כיצד הם תשלומים)?

רבי יוחנן אומר: (כולם) תשלומין לראשון.²

ורבי אושעיא אומר: תשלומין זה לזה.³

מאי בינייהו?

אמר רבי זירא: חיגר (שאינו ראוי ליראות) ביום ראשון ונתפשט ביום שני איכא בינייהו. רבי יוחנן אמר תשלומין לראשון, כיון דלא חזי בראשון, לא חזי בשני. ורבי אושעיא אמר תשלומין זה לזה, אע"ג דלא חזי בראשון, חזי בשני.

(ומקשה) ומי אמר רבי יוחנן הכי (שאם לא התחייב בראשון שוב אינו מביא)?! והאמר חזקיה: נטמא ביום, מביא. בלילה, אינו מביא. ורבי יוחנן אומר: אף בלילה נמי מביא!⁴

אמר רבי ירמיה: שאני טומאה דיש לה תשלומין בפסח שני.

¹ קהלת א, טו.

² שהרי יום אחד עשה הכתוב עיקר בכולן, ושלאחריו עשה תשלומין לו. רש"י.

³ אין לך יום בהם שאין חובתו תלויה בו בעצמו למי שלא נראה בימים שלפניו, יום ראשון שהוא נראה להביא, עיקר לדידיה. וימים שלאחריו תשלומין לו. רש"י.

⁴ **רש"י ותוספות** פירשו הסוגיא לעניין נזיר שנטמא, וקודם שהביא קרבנו, נטמא פעם שניה. ולרבי יוחנן, אע"פ שהוא לילה ואינו יכול להביא קרבן, מכל מקום נחשב שיצא מטומאה ראשונה לשעה שהיא ראויה להביא עליה קרבן, הואיל וטבל לטומאתו הראשונה והעריב שמשו (ואע"פ שאין לילה ראוי לקרבן, אלמא אע"ג דלא ראוי לקרבן, יש לו תשלומין). והמאירי ביאר הסוגיא לעניין קרבן חגיגה. שלחזקיה, מי שנטמא בליל יו"ט ראשון, אין לו תשלומין, הואיל ולא היה עליו חיוב ביום הראשון. אבל אם נטמא ביום, הואיל וחל עליו כבר חיוב קרבן בלא טומאה, מביא. ולרבי יוחנן, אף אם נטמא בלילה, מביא תשלומי חגיגה לכשיטהר, כי אף שלא התחייב בראשון, מתחייב בשאר ימי הרגל (ובסתירה למה שאמר רבי יוחנן כאן). וכתב המאירי, שכן נראה שפירשה **הרמב"ם**.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(ט' ב') מתקיף לה רב פפא: הניחא למאן דאמר פסח שני תשלומין דראשון הוא. אלא למאן דאמר שני רגל בפני עצמו הוא, מאי איכא למימר?

אלא אמר רב פפא: קסבר רבי יוחנן לילה אינו מחוסר זמן.

ומי אמר רבי יוחנן הכי? והאמר רבי יוחנן: ראה אחת בלילה ושתיים ביום, מביא. שתיים בלילה ואחת ביום, אינו מביא. ואי סלקא דעתך קסבר רבי יוחנן לילה אינו מחוסר זמן, אפילו שתיים בלילה ואחת ביום מביא!

כי קאמר רבי יוחנן, לדברי האומר לילה מחוסר זמן.

לדברי האומר? פשיטא! שתיים ביום ואחת בלילה אצטריכא ליה. סלקא דעתך אמינא כאתקפתא דרב שישא בריה דרב אידי, קמשמע לן כדרב יוסף.

שיטות הראשונים

תשלומין לקרבנות בכל הרגלים: מבואר שיש תשלומין לקרבנות בפסח וסוכות. ובברייתא להלן, י"ז א', ילפינן גם לחג השבועות שיש תשלומין כל שבעה. וכן פסק הרמב"ם.⁵

לאיזה קרבנות יש תשלומין: במשנה כתוב 'מי שלא חג', ופירש רש"י שלא הביא חגיגתו. אמנם לעיל, ב' א', מוכח שגם לענין עולת ראייה מיירי. וכן כתבו שם תוספות.⁶ וכן פסק הרמב"ם.⁷ ולגבי שלמי שמחה, בתוספות מבואר שיש להם דין תשלומין.⁸ והמאירי הזכיר במשנה רק עולת ראייה ושלמי חגיגה. ותוספות כתבו שבתוספתא גרסינן שרק השמחה יש לה תשלומין כל שבעה, ולא בשתייה.⁹

חגיר ביום ראשון ונתפשט ביום שני: הרמב"ם פסק כרבי יוחנן, דאמר שכולם תשלומין לראשון, וכיון דלא חזי בראשון, לא חזי בשני, ופטור מראיה וחגיגה.¹⁰

היה סומא בראשון, ונתרפא: כתב הרמב"ם "מי שְהָה חָגֵר או סומא ביום ראשון ונתרפא בשני - פטור מן הראיה ומן

⁵ זה לשון הרמב"ם: "מי שְלֵא חַג בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שְלֵחַג הַסְּכוּת - חוֹגֵג אֶת כָּל הָרֶגֶל, וּבְיוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶהוּא שְמִינִי; וְאִף הַשְּמִינִי - תְשֻלּוּמֵי רֵאשׁוֹן הוּא. וְכֵן מִי שְלֵא חַג בְּיוֹם חַג הַשְּבוּעוֹת - חוֹגֵג כָּל שְבַעָה, וְיֵשׁ לוֹ תְשֻלּוּמִין כָּל שְשֶׁת הַיָּמִים שְלֵאֲחֵר חַג הַשְּבוּעוֹת. וְדָבָר זֶה מִפִּי הַשְּמוּעָה נֶאֱמַר, שְחַג הַשְּבוּעוֹת כְּחַג הַמִּצּוֹת לְתְשֻלּוּמִין." מקורות: רמב"ם (הל' חגיגה א, ז).

⁶ במשנה לעיל, מבואר שהכל חייבין בראיה. ושואלת הגמרא, הכל לאתווי מאי? לאתווי מי שחציו עבד וחציו בן חורין. ולרבינא, דאמר: מי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור מן הראיה, הכל לאתווי מאי? לאתווי חגיר ביום ראשון ונתפשט ביום שני. הניחא למאן דאמר כולן תשלומין זה לזה, וכו'. ומוכח מהשקלא וטריא שפשוט שגם לעולת ראייה יש תשלומין. וכתבו שם תוספות, ואע"ג דגבי חגיגה הוא דכתיב תשלומין, מכל מקום ילפינן ראייה מיניה וכו'.

⁷ זה לשונו: "מי שְלֵא הַקָּרִיב בְּיוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן עוֹלַת רֵאשׁוֹן וְשְלָמֵי חֲגִיגָתוֹ - הָרִי זֶה מְקַרְבֵּן בְּשֵׁאֵר יָמוֹת הָרֶגֶל...". מקורות: תוספות (ב' א', ד"ה תשלומין). רמב"ם (הל' חגיגה א, ד).

⁸ וכן משמע קצת ברמב"ם שכתב (פירוש המשנה): רצה באמרו 'חג' ו'לא חג', הקרבת העולה והשלמים שהוא חייב בהן כמו שביארנו. אמנם ב'משנה תורה' ציין רק עולת ראייה ושלמי שמחה. וצ"ב. והלחם משנה כתב דהרמב"ם הזכיר רק ראייה וחגיגה, אבל הוא הדין לשמחה דיש לה תשלומין, עיי"ש.

⁹ מקורות: תוספות (ב' א', ד"ה תשלומין). תוספות (ו' ב', ד"ה יש בשמחה). רמב"ם (הל' חגיגה א, ד). מאירי (ט' א', ד"ה אמר המאירי).

¹⁰ מקורות: רמב"ם (הל' חגיגה א, ד-ז).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

החגיגה; שְׁפִיּוֹם חוֹבְתוֹ הָיָה פְטוּר, שְׁכָל יְמוֹת הַחֵג תִּשְׁלֹמֵי רֵאשׁוֹן הֵם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹה.¹¹
היה טמא ביום הראשון: אמרינן בסוגיא, דקסבר רבי יוחנן לילה אינו מחוסר זמן, ונחשב מחויב בקרבן אלא שהלילה מעכבו מלהביא.¹² ולחזקיה לילה נחשב מחוסר זמן, ואם נטמא בלילה, פטור. וכוותיה פסק **הרמב"ם**, וכתב, "וכן אם נטמא בלילי יום טוב הראשון, אף על פי שטֵהר לְמַחֵר - פְּטוּר. אֲבָל אִם נִטְמָא בְּיוֹם רֵאשׁוֹן - הָרִי זֶה חֵיב לְהֵבִיא חֲגִיגְתוֹ וּרְאִיתוֹ בְּתוֹךְ יְמֵי הַרְגָל, כְּשִׁטְהָר."¹³
חל יום טוב ראשון להיות בשבת: כתבו **תוספות**, דאע"ג דחגיגה אינה דוחה שבת ולא קרב בראשון, קרב בשני, אף לרבי יוחנן הסובר תשלומין דראשון נינהו, כיון דגברא חזי, אלא שהיום אינו ראוי להקרבה.¹⁴
היה קטן ביום הראשון, והגדיל: כתב **ריטב"א**, שדינו כחיגר, שאף על פי שנראה בשאר ימים, הרי הוא נדחה ופטור.¹⁵
דין שמיני עצרת: דעת **רמב"ן וריטב"א**, ששמיני עצרת, אע"פ שהוא תשלומין דראשון, למי שהיה ראוי בראשון ולא חגג, שחוגג בו, מכל מקום הינו רגל בפני עצמו, לעניין זה שמי שלא היה ראוי לחוג בראשון ונראה בשמיני, חייב בקרבנות, אף לרבי יוחנן. מיהו אינו רגל מיוחד לגמרי, שכן אם חגג בראשון, הרי הוא פטור.¹⁶ אמנם **הרמב"ם** סתם וכתב "מי שלא חג ביום טוב הראשון שֶׁלְחַג הַסְּכוּת - חוֹגֵג אֶת כָּל הַרְגָל, וּבְיוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שֶׁהוּא שְׁמִינִי; וְאִף הַשְּׁמִינִי - תִּשְׁלֹמֵי רֵאשׁוֹן הוּא."¹⁷

¹¹ . מקורות: רמב"ם (הל' חגיגה ב,ה).

¹² . משא"כ חיגר ביום ראשון, אין עליו שום חובת ראייה, לפיכך אין לו עליו תשלומין.

¹³ . מקורות: רמב"ם (הל' חגיגה ב,ה).

¹⁴ . משא"כ חיגר, דגברא הוא דלא חזי, הלכך כיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני. מקורות: תוספות (ב' א', ד"ה איזהו קטן; פסחים פ' א', ד"ה אתה מדחהו).

¹⁵ . מקורות: ריטב"א (סוכה מ"ז ב', ד"ה ונראה לפרש).

¹⁶ . וכענין שאמרו בפסח שני, לרבי דאמר רגל בפני עצמו הוא (שמכל מקום אם הקריב בראשון, פטור).

¹⁷ . ונראה מדבריו שדינו כשאר ימי הרגל, ומי שלא היה ראוי בראשון ונראה בשמיני, פטור. מקורות: רמב"ן (ח' סוכה מ"ח א', ד"ה ולי נראה). ריטב"א (סוכה מ"ז ב', ד"ה ונראה לפרש). רמב"ם (הל' חגיגה א,ז).